

Ivan Smanio

**Glosa do wyroku Sądu Najwyższego
z 12 kwietnia 2018 r., II KK 411/17*
(podmiot przestępstwa z art. 300 § 2 k.k.)**

1. Odpowiedzialnym na podstawie art. 300 § 2 k.k.¹ może być nie tylko dłużnik osobisty, ale także osoba odpowiadająca wobec wierzyciela rzeczowo (dłużnik rzeczowy).

2. Z treści art. 527 k.c.² oraz z natury skargi pauliańskiej wynika, że w przypadku uznania przez sąd danej czynności za bezskuteczną względem wierzyciela wierzyciel ten uzyskuje prawo do egzekucji z przedmiotów majątkowych osoby trzeciej, które na skutek czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika. W rezultacie więc osoba trzecia, która stała się właścicielem mienia w wyniku dokonania tej czynności przez dłużnika, przy uwzględnieniu, że miała lub powinna mieć wiedzę co do pokrzywdzenia wierzyciela, staje się również dłużnikiem wierzyciela w rozumieniu art. 300 § 2 k.k.

Przedmiotem glosowanego wyroku jest problem związany z pojęciem dłużnika wynikający z art. 300 § 2 k.k., a mianowicie czy obejmuje ono również taką osobę, która jest zobowiązana do spełnienia na rzecz wierzyciela świadczenia niepieniężnego, tzn. znoszenia (tj. obowiązku znoszenia prowadzonej egzekucji), oraz czy zakres znaczeniowy tego pojęcia obejmuje również osobę trzecią w rozumieniu art. 527 k.c. (w analizowanej sprawie, pomimo wpisu ostrzeżenia w księdze wieczystej o toczącym się postępowaniu

* LEX nr 2488055.

¹ Ustawa z dn. 6 VI 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 2018, poz. 1600 tekst jedn. ze zm., dalej: „Kodeks karny”, „k.k.”

² Ustawa z dn. 23 IV 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. 2018, poz. 1025 tekst jedn. ze zm., dalej: „Kodeks cywilny”, „k.c.”

ze skargi pauliańskiej, zostały wyodrębnione i zbyte lokale mieszkalne wybudowane na przedmiotowej nieruchomości).

W wydanym wyroku podstawą rozstrzygnięcia kasacji wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego od wyroku Sądu Okręgowego w W. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. (w wyniku którego Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok oraz utrzymał w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P. i sprawę przekazywał temu Sądowi do ponownego rozpoznania) były odpowiedzi na dwa pytania:

- po pierwsze: czy istniał stosunek zobowiązaniowy między osobą trzecią w rozumieniu art. 527 k.c. a wierzycielem M.D., który prowadziłby do uznania, że podmiot trzeci względem głównego stosunku zobowiązaniowego może zostać zaliczony w poczet „dłużników”, o których mowa w art. 300 § 2 k.k.;
- po drugie: czy podmiotem przestępstw określonych w art. 300 § 2 k.k. może być tylko osoba ponosząca względem wierzyciela odpowiedzialność osobistą, czy również osoby, które ponoszą odpowiedzialność rzeczową.

Podjmując decyzję o uniewinnieniu oskarżonego, Sąd Rejonowy stwierdził między innymi, że:

[...] reprezentowana przez oskarżonego spółka nie jest i nie była dłużnikiem pokrzywdzonego w rozumieniu przepisów prawa cywilnego, a w konsekwencji i w rozumieniu art. 300 § 2 k.k. Wskazać należy, iż powołane podmioty nigdy nie łączył żaden stosunek zobowiązaniowy, z którego wynikałaby wiarygodność powołanego pokrzywdzonego wobec powołanej spółki. Stosunek takowy łączył natomiast pokrzywdzonego z TBS „M” Sp. z o.o., który to podmiot dokonał zbycia na rzecz „M” Sp. z o.o. nieruchomości położonej przy ul. [...] w P., która to spółka dokonała następnie odpłatnego zbycia na rzecz reprezentowanej przez oskarżonego spółki udziałów w ww. nieruchomości³.

Następnie sąd I instancji stwierdził, że podmiotem czynu określonego w art. 300 § 2 k.k. może być wyłącznie osoba ponosząca względem wierzyciela odpowiedzialność osobistą, natomiast poza kręgiem podmiotów zdolnych do popełnienia przestępstwa określonego w tym przepisie stoją osoby, które ponoszą względem jakiegoś podmiotu jedynie odpowiedzialność rzeczową, związaną z oznaczonym przedmiotem majątkowym (tzn. dłużnicy rzeczowi).

³ Uzasadnienie wyroku SN z 12 IV 2018 r., II KK 411/17, LEX nr 2488055.

Apelację od tego wyroku wniósł pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego M.D., który zaskarżył wyrok na niekorzyść oskarżonego. Stanowisko sądu I instancji zostało w pełni zaakceptowane przez sąd odwoławczy, który wyraził pogląd znacznie dalej idący, stwierdzając, iż reprezentowana przez oskarżonego spółka jako osoba trzecia nie nawiązała żadnego stosunku z wierzycielem, a tym samym nie stała się w żadnym wypadku dłużnikiem wierzyciela – ani osobistym, ani rzeczowym.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, iż przedmiotem ochrony art. 300 § 2 k.k. jest niezaspokojenie roszczeń wierzyciela, a zatem jego zastosowanie jest funkcjonalne do roszczeń cywilnoprawnych z tym związanych. Ta konstatacja uzasadnia twierdzenie, iż jego zastosowanie jest zależne nie tylko od normy prawa karnego, ale również od prawa i postępowania cywilnego, a zatem katalog podmiotów narażonych na odpowiedzialność karną należy ustalić z uwzględnieniem tej zależności⁴.

Niewątpliwie dodatkowo przedmiot ochrony art. 300 § 2 k.k. podlega również powadze i skuteczności wykonywania orzeczeń sądów lub innego organu państwowego⁵. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, iż reprezentowana przez oskarżonego spółka była władna do wyodrębnienia i sprzedaży lokali, która następowała w formie aktów notarialnych, gdyż notariusz umieszczał wszelkie wzmianki i ostrzeżenia odnośnie do toczącego się postępowania. Jednak należy mieć na uwadze, iż przestępstwo określone w art. 300 § 2 k.k. dotyczy także mienia „zagrożonego zajęciem”⁶, a zatem występku z art. 300 § 2 k.k. można się dopuścić również wtedy, gdy egzekucja dopiero grozi.

Dłużnik w uzasadnieniu orzeczonego wyroku zostaje zidentyfikowany jako strona zobowiązana w stosunku prawnym zobowiązaniowym do spełnienia określonego świadczenia wobec wierzyciela, jednak odmienne definicje dłużnika mogą implikować daleko idące konsekwencje co do wykładni przepisów, a zatem kluczowe dla analizy przedmiotowej orzeczenia jest określenie pojęcia dłużnika oraz tego, czy sprawca może być wyłącznie dłużnikiem osobistym, czy również dłużnikiem rzeczowym.

Z uwagi na to, iż normy prawa karnego nie zawierają legalnej definicji „dłużnika”, w doktrynie rodzi się spór co do możliwości rozumienia tego pojęcia, co często – jak słusznie wskazuje P. Potejko – doprowadza do mieszania pojęć „dłużnik” i „odpowiedzialność prawna”. To powoduje

⁴ R. Zawłocki, w: *System Prawa Karnego. Tom 9. Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2011, s. 617.

⁵ Postanowienie SN z 24 I 2013 r., I KZP 22/12, OSNKW 2013, nr 3, poz. 20.

⁶ Wyrok SN z 17 XI 2011 r., V KK 226/11, OSNKW 2012, nr 2, poz. 21.

odmienny pogląd odnośnie do zakresu podmiotowego sprawcy z art. 300 § 1–3 k.k.⁷

W opinii autora glosy należy się zgodzić z tezą P. Potejko, iż:

[...] dłużnikiem jest ten tylko, kto jest stroną stosunku zobowiązaniowego zobowiązaną do spełnienia świadczenia, przy czym odpowiedzialność prawna z tytułu nienależytego wykonania bądź niewykonania zobowiązania może obciążać także pozytywnie określone składniki majątku, których właścicielem nie jest dłużnik. Tym samym podmiotem czynów zabronionych stypizowanych w art. 300 § 1–3 k.k. może być tylko osoba ponosząca względem wierzyciela odpowiedzialność osobistą⁸.

Jarosław Majewski również wskazuje, że stroną podmiotową przestępstw z art. 300 § 1–3 k.k. może być tylko osoba ponosząca względem wierzyciela odpowiedzialność osobistą⁹, albowiem odpowiedzialność osobista to zasadniczy ekwiwalent powinności świadczenia dłużnika.

Pogląd taki poddany jest krytyce¹⁰ głównie z uwagi na to, iż ograniczenie pojęcia dłużnika na potrzeby art. 300 § 2 k.k. tylko do „dłużnika osobistego” doprowadziło do niezaakceptowania sytuacji, gdyż utrudnianie egzekucji przez dłużników rzeczowych nie wchodzi w zakres penalizacji przewidzianej w art. 300 § 2 k.k. W tym samym duchu wypowiedział się Sąd Najwyższy, w orzecznym wyroku wykluczając jednocześnie stosowanie zasady *in dubio pro reo*, pomimo konstatacji, iż: „nie ma rzeczywiście powszechnej zgody co do tego, czy podmiotem przestępstwa określonego w art. 300 § 2 k.k. może być tylko osoba ponosząca względem wierzyciela odpowiedzialność osobistą”.

Sąd Najwyższy argumentuje, że inna wykładnia prowadziłyby do sytuacji, gdzie:

[...] wystarczyłoby, aby dłużnik zbył mienie w ewidentny sposób krzywdzący wierzyciela – wówczas nawet wtedy, gdy pokrzywdzenie wierzyciela byłoby na tyle oczywiste, że sąd zabezpieczył to mienie skargą pauliańską – dane mienie znajdując się w rękach osoby trzeciej byłoby już „bezpieczne” z punktu widzenia prawa karnego. Osoba trzecia nie naruszałaby wówczas normy prawnokarnej.

⁷ P. Potejko, *Małżonek dłużnika, jako podmiot czynu zabronionego z art. 300 § 2 KK*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 22, s. 1225.

⁸ P. Potejko, *Małżonek...*, s. 1225.

⁹ J. Majewski, w: K. Buchała i in., *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995, s. 117.

¹⁰ R. Zawłocki, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom 2. Komentarz do art. 222–316*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, komentarz do art. 300 k.k., teza 289.

A przecież nie można wykluczyć sytuacji, gdy podmioty takie znajdują się w porozumieniu albo w powiązaniu kapitałowym. Działając w taki sposób, mogłyby wówczas wspólnie korzystać z faktu pokrzywdzenia wierzyciela. Również te argumenty przemawiają za przyjęciem szerokiej wykładni omawianego przepisu, która rozszerza pojęcie „dłużnik” także na osobę trzecią nabywającą nieruchomości z pokrzywdzeniem wierzyciela i która sprzedała ją, wiedząc o bezprawności jej sprzedaży przez pierwotnego dłużnika – nawet jeśli „po drodze” był jeszcze inny podmiot. W rezultacie więc wszystkie podmioty „uwikłane” w tę sytuację prawną i obracające nieruchomością mimo faktu zabezpieczenia jej przez sąd (przy spełnieniu wszystkich ww. przesłanek) naruszają prawo karne.

Co do możliwości rozumienia ogólnego pojęcia dłużnika *sensu largo* autor glosy pragnie podkreślić, iż podział na dłużników osobistych i rzeczowych jest wyłącznie doktrynalny, gdyż ustawodawca nie wprowadził jakiegokolwiek dychotomii w tym zakresie, w świetle normy prawa karnego ani cywilnego.

Dla rozważań nad pojęciem dłużnika pomocny jest art. 353 § 1 k.c., z którego wynika, iż zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić, a zatem dłużnik może być tylko stroną stosunku zobowiązaniowego, która jest zobowiązana do spełnienia świadczenia¹¹.

Z uwagi na odmienny reżim odpowiedzialności osobistej i rzeczowej w opinii autora glosy uzasadniona jest teza, iż można stosować art. 300 § 2 k.k. tylko do dłużnika osobistego wierzyciela, dłużnik rzeczowy nie ma bowiem obowiązku zaspokojenia wierzyciela, a jedynie obowiązek zniesienia egzekucji kierowanej do przedmiotu, z którego ponosi odpowiedzialność¹². Zatem nie jest on zobowiązany do wykonania świadczenia, w przeciwieństwie do dłużnika osobistego, który jako podmiot zobowiązany do określonego świadczenia może przez swoje zachowanie skutecznie zmniejszyć zaspokojenie wierzycieli.

Stosunek zobowiązaniowy jest źródłem tzw. praw względnych, zatem jest skuteczny *inter partes*, a więc jedynie wobec drugiej strony stosunku prawnego, z którą wierzyciel jest związany węzłem obligacyjnym.

To, że istnieją normatywne sytuacje wykraczające poza tę strukturę podmiotową (między innymi konstrukcja tzw. *ius ad rem*, na przykład roszczeń pauliańskich lub zobowiązań rzeczowych), nie oznacza jednak, że

¹¹ Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2005, s. 11.

¹² Wyrok SN z 6 VI 2003 r., IV CKN 204/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 138.

w stosunku do takich podmiotów istnieje więź obligacyjna typowa dla relacji wierzyciel/dłużnik. W literaturze wskazuje się, iż:

O ile odpowiedzialność osobista będzie związana zawsze z istnieniem węzła obligacyjnego pomiędzy wierzycielem a podmiotem odpowiedzialnym, o tyle w wypadku odpowiedzialności rzeczowej podmiotem odpowiedzialnym może być osoba niepozostająca w takiej relacji z wierzycielem (i będąca wyłącznie dłużnikiem rzeczowym)¹³.

W niniejszej sprawie odpowiedzialność prawna dłużnika rzeczowo (jak kaźdoczesny właściciel tego przedmiotu, bez względu na to, czy jest on dłużnikiem, czy też nie) zmaterializuje się w taki „fikcyjny” stan rzeczy, jakim jest wyrok uwzględniający skargę pauliańską. Należy jednak pamiętać, iż w tym stanie egzekucja jest prowadzona przez wierzyciela przeciwko „swojemu” dłużnikowi, a nie przeciwko osobie trzeciej, oraz że „przepisy regulujące akcję pauliańską nie dają podstaw do przyjęcia, że treścią zobowiązania osoby trzeciej jest spełnienie świadczenia w miejsce dłużnika”¹⁴. Zatem uprawnienia wierzyciela paulińskiego przewidziane w art. 532 k.c. nie implikują, iż wierzyciel posiadający tytuł wykonawczy przeciwko „swojemu” dłużnikowi oraz uprawomocniony wyrok pauliański ma uprawnienia, aby wszcząć lub przyłączyć się do egzekucji przeciwko osobie trzeciej¹⁵. Innymi słowy, wierzyciel uzyskuje prawo do egzekucji z przedmiotów majątkowych osoby trzeciej, a nie przeciwko osobie trzeciej. W literaturze wskazuje się, iż:

W orzecznictwie¹⁶ przyjmuje się, że wyrok pauliański umożliwia stronie powodowej przeprowadzenie egzekucji z majątku osoby trzeciej, lecz z tytułu zobowiązania istniejącego po stronie nielojalnego dłużnika¹⁷.

W takim stanie rzeczy należy stwierdzić, iż nie ma żadnego prawnego uzasadnienia, aby osoba trzecia, w rozumieniu art. 527 k.c., została zakwalifikowana jako „dłużnik”, o którym mowa w art. 300 § 2 k.k. Ta osoba nie ma żadnego węzła obligacyjnego z wierzycielem, skoro czynność komornika zajmującego przedmiot jest wykonana z tytułu zobowiązania istniejącego po stronie pierwotnego dłużnika.

¹³ M. Safjan, w: *Kodeks cywilny. Tom 1. Komentarz: art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018, komentarz do art. 353 k.c., teza 9.

¹⁴ Postanowienie SN z 13 IV 2005 r., V CK 598/04, LEX nr 1111039.

¹⁵ Postanowienie SN z 12 XII 2012 r., III CZP 79/12, OSNC 2013, nr 6, poz. 80.

¹⁶ Zob. wyrok SN z 12 XII 2001 r., III CKN 496/00, LEX nr 53130.

¹⁷ P. Grzegorzczak, *Sytuacja prawna wierzyciela paulińskiego w razie wszczęcia przez wierzyciela osoby trzeciej egzekucji z jej majątku*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 15, s. 821.

Kolejnym argumentem, który potwierdzi tezę, jest fakt, że dopiero w momencie uprawomocnienia się wyroku pauliańskiego konkretyzuje się to, co można mylnie definiować jako status dłużnika osoby trzeciej w rozumieniu art. 527 k.c., którym *de facto* jest nic innego niż jej odpowiedzialność prawna z tym związana. Analiza stosunku psychicznego sprawcy do własnego zachowania prowadzi do wniosku, iż niewątpliwie czyn z art. 300 § 2 k.k. musi być popełniony wyłącznie umyślnie, a zatem ważny jest moment, kiedy sprawca zdał sobie sprawę, że jest dłużnikiem oraz że jego działania są kierowane do majątku zajętego lub zagrożonego zajęciem.

W tym kontekście podzielić trzeba twierdzenie Sądu Najwyższego z orzeczonego wyroku, iż: „wyrok uwzględniający powództwo o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną ma charakter kształtujący”, z zastrzeżeniem, że twierdzenie to prowadzi autora glosy do odmiennych wniosków. Inna wykładnia doprowadziła bowiem do możliwości zarzucenia osobie trzeciej w rozumieniu art. 527 k.c., że na podstawie teraźniejszego działania zamierza ona udaremnić wykonanie przyszłego i niepewnego wyroku pauliańskiego, kształtując jednocześnie jej odpowiedzialność prawną.

Uchylone są w tym zakresie wywody prawne Sądu Najwyższego, który utożsamia w zabezpieczeniu wpisu do księgi wieczystej fakt, że nie tylko istnieje już „mienie zagrożone zajęciem”, ale też w tym dniu osoba trzecia uzyskała status dłużnika na potrzeby art. 300 § 2 k.k. O ile trzeba się zgodzić, iż przestępstwo określone w art. 300 § 2 k.k. dotyczy także mienia „zagrożonego zajęciem” oraz że nie jest wymagane, aby w czasie przestępnego działania istniało już orzeczenie, którego wykonanie sprawca chce udaremnić¹⁸, o tyle identyfikowanie powinności osoby trzeciej na takiej samej płaszczyźnie jak dłużnika z art. 300 § 2 k.k. jest za daleko idące.

Niewątpliwie należy zawsze brać pod uwagę, iż:

Do kompletu znamion przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. należy także spowodowanie skutku w postaci – udaremnienia lub uszczuplenia zaspokojenia swojego wierzyciela. Materialny charakter tego przestępstwa wynika wprost z przytoczonego sformułowania, a także został jednoznacznie wskazany w orzecznictwie Sądu Najwyższego¹⁹.

Zatem dla wypełnienia znamion z art. 300 § 2 k.k. nie wystarczy tylko podjęcie jednej z wielu odmian czynności przewidzianej w tym przepisie, ale potrzebne jest także spowodowanie skutków w nim przewidzianych. Należy

¹⁸ Wyrok SN z 17 XI 2011 r., V KK 226/11, OSNKW 2012, nr 2, poz. 21.

¹⁹ Wyrok SN z 22 IX 2005 r., III KK 140/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1731.

również zwrócić uwagę, iż znamiona czynności z art. 300 § 2 k.k. wskazują na dyspozycje bezzwrotnie umniejszające majątek dłużnika, pozbawione ekwiwalentu²⁰, a zatem do możliwości przekraczających możliwości osoby trzeciej w rozumieniu art. 527 k.c.

W ocenie autora glosy ewentualnej odpowiedzialności karnej osoby trzeciej w rozumieniu art. 527 k.c. w świetle art. 300 § 2 k.k. można poszukiwać niezależnie od pojęciowej definicji dłużnika. Ta teza jest zgodna z dotychczasowymi wywodami i jednocześnie odpowiada na wątpliwości Sądu Najwyższego dotyczące rzekomej bezkarności osoby trzeciej. Otóż ograniczoną podmiotowość sprawczą z art. 300 § 2 k.k. uzasadniają stwierdzenia R. Zawłockiego i M. Królikowskiego, iż:

Za nietrafny uznać należy podgląd, iż analizowanego przestępstwa może się dopuścić każda osoba, w której dyspozycji znajdowało się mienie zajęte lub zagrożone zajęciem²¹.

Autor glosy w pełni podzielił te stwierdzenia, jednak z zastrzeżeniem wynikającym z art. 18 § 1 k.k. Albowiem nietrudno jest wyobrazić sobie sytuację, gdy w celu przywidzianym w art. 300 § 2 k.k. dłużnik działa wspólnie i w porozumieniu z inną osobą.

Przyjmując, iż w ramach współsprawstwa zostają wypełnione elementy strony przedmiotowej i podmiotowej, zgodnie z art. 21 § 2 k.k. zarówno dłużnik pierwotny (jako intraneus), jak i współdziałająca z nim osoba trzecia (jako ekstraneus) odpowiadają za przestępstwo z art. 300 § 2 k.k. Możliwa jest nawet taka sytuacja, gdy samo zachowanie współdziałającego stanowi tak istotny wkład w realizację wspólnego przedsięwzięcia, iż bez osobistego udziału w czynności sprawczej i tak zapewnia on realizację uzgodnionego z dłużnikiem przedsięwzięcia i wypełnia znamiona czynu zabronionego²².

Zatem osoba trzecia w rozumieniu art. 527 k.c. niezależnie od tego, czy zostaje zdefiniowana jako dłużnik, czy nie, i tak (przy spełnieniu wszystkich wyżej wymienionych przesłanek) odpowiadałaby za przestępstwo z art. 300 § 2 k.k., bez konieczności rozszerzenia pojęcia „dłużnik”, jak błędnie uczyniono w glosowanym wyroku.

²⁰ M. Gałązka, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018, komentarz do art. 300 k.k., teza 6.

²¹ R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, komentarz do art. 300 k.k., teza 244.

²² P. Kardas, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Tom 1. Komentarz do art. 1–116*, red. A. Zoll, Warszawa 2012, komentarz do art. 18 k.k., teza 50.

**Commentary to the Supreme Court decision of 12 April 2018, II KK 411/17
(the subject of a crime stated in Article 300 § 2 of the Polish Criminal Code)**

Summary

The author of the commentary critically refers to the thesis of the Supreme Court that criminally liable on the basis of Article 300 § 2 of the Polish Criminal Code (k.k.) is not only a personal debtor but also a person liable to the creditor materially (material debtor). Referring to the second thesis of the Supreme Court, the author of the commentary indicates that a third party within the meaning of Article 527 of the Polish Civil Code (k.c.) due to the lack of a contractual tie with the creditor cannot be classified as a “debtor” for the purposes of Article 300 § 2 k.k. In the author’s opinion, the extraneous figure is an alternative way for assigning to a third party within the meaning of Article 527 k.c. the criminal liability for an offense under Article 300 § 2 k.k. without the need to extend the term “debtor” as was done in the commented judgment.

Keywords

crimes against business transactions, obstruction of the satisfaction of creditor’s claims, action pauliana, joint perpetration, individualization of responsibility

Author

Ivan Smanio – restructuring counsellor, member of the Presidium and the Secretary of the Insolvency Law Section of the Allerhand Institute in Krakow

Bibliography

- Gałązka M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018.
- Grzegorzczak P., *Sytuacja prawna wierzyciela pauliańskiego w razie wszczęcia przez wierzyciela osoby trzeciej egzekucji z jej majątku*, „Monitor Prawniczy” 2013, nr 15.
- Kardas P., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Tom 1. Komentarz do art. 1–116*, red. A. Zoll, Warszawa 2012.
- Majewski J., w: K. Buchała i in., *Komentarz do ustawy o ochronie obrotu gospodarczego*, Warszawa 1995.
- Potejko P., *Małżonek dłużnika, jako podmiot czynu zabronionego z art. 300 § 2 KK*, „Monitor Prawniczy” 2012, nr 22.
- Radwański Z., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2005.
- Safjan M., w: *Kodeks cywilny. Tom 1. Komentarz: art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2018.
- Zawłocki R., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Tom 2. Komentarz do art. 222–316*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Zawłocki R., w: *System Prawa Karnego. Tom 9. Przepisy przeciwko mieniu i gospodarcze*, red. R. Zawłocki, Warszawa 2011.